

Η Εξέλιξη του Πραγματικού Κατά Κεφαλήν Εισοδήματος στην Ελλάδα (2009-2025)

Χρειάστηκαν 13 χρόνια για να επανέλθει στα επίπεδα του 2009

Βασικά Συμπεράσματα:

- Η Ελλάδα χρειάστηκε 13 χρόνια για να επανέλθει το 2022 στα επίπεδα πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος του 2009, ενώ στην ΕΕ κατά την ίδια περίοδο (2009-2022) αυξήθηκε σχεδόν 50%.
- Η Ελλάδα βρίσκεται στην προτελευταία θέση μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ ως προς το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (PPS), οριακά μπροστά από τη Βουλγαρία. Το εισόδημά της αντιστοιχεί περίπου στα δύο τρίτα του ευρωπαϊκού μέσου όρου.
- Η σημερινή θέση είναι αποτέλεσμα βαθιάς και παρατεταμένης απόκλισης σε τρεις φάσεις. Κατά την πρώτη φάση (2009-2012), το ελληνικό εισόδημα συρρικνώθηκε κατά 19,5%, ενώ στην ΕΕ αυξήθηκε κατά 7,4%, μια απόκλιση 26,7 ποσοστιαίων μονάδων. Κατά τη δεύτερη φάση (2013-2018), η Ελλάδα αναπτύχθηκε με 9% έναντι 17% στην ΕΕ, διευρύνοντας περαιτέρω το χάσμα.
- Από το 2019 έως το 2025 παρατηρείται ήπια σύγκλιση: η Ελλάδα αυξάνει το εισόδημά της κατά 37% έναντι 32% στην ΕΕ.
- Χώρες που ιστορικά βρίσκονταν σε χαμηλότερο επίπεδο εισοδήματος από την Ελλάδα — όπως η Λιθουανία, η Πολωνία και η Εσθονία — την έχουν ξεπεράσει αισθητά. Η Κύπρος, που επλήγη από την κρίση όπως και η Ελλάδα, κινείται πλέον κοντά ή και πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.
- Η Βουλγαρία, η μόνη χώρα που παραμένει πίσω από την Ελλάδα, έχει αναπτυχθεί με συστηματικά ταχύτερο ρυθμό την ίδια περίοδο: +15,4% έναντι -19,5% κατά την πρώτη φάση (2009-2012), +34% έναντι +9% τη δεύτερη (2013-2018), και +63% έναντι +37% την τρίτη (2019-2025).
- Η ισχυρή ανάπτυξη της περιόδου 2019-2025 συνδέεται εν μέρει με την εισροή κεφαλαίων από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ). Η Ελλάδα είναι από τους κορυφαίους αποδέκτες του ΤΑΑ ανά κάτοικο (~€1.666), με συνολική κατανομή €18,2 δισ. σε επιχορηγήσεις που αντιστοιχούν περίπου στο 16% του ΑΕΠ της.

i. Πρόεδρος ΚΕΦΙΜ

ii. Επικεφαλής Ερευνών ΚΕΦΙΜ

Εισαγωγή

Δεκαέξι χρόνια μετά την έναρξη της μεγαλύτερης οικονομικής κρίσης στην ιστορία της, η Ελλάδα βρίσκεται στην προτελευταία θέση μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ-27 ως προς το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα. Τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της Eurostat, που δημοσιεύθηκαν τον Μάρτιο του 2026, δείχνουν ότι παρά τη σημαντική ανάκαμψη των τελευταίων ετών, η χώρα δεν έχει καταφέρει να συγκλίνει με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

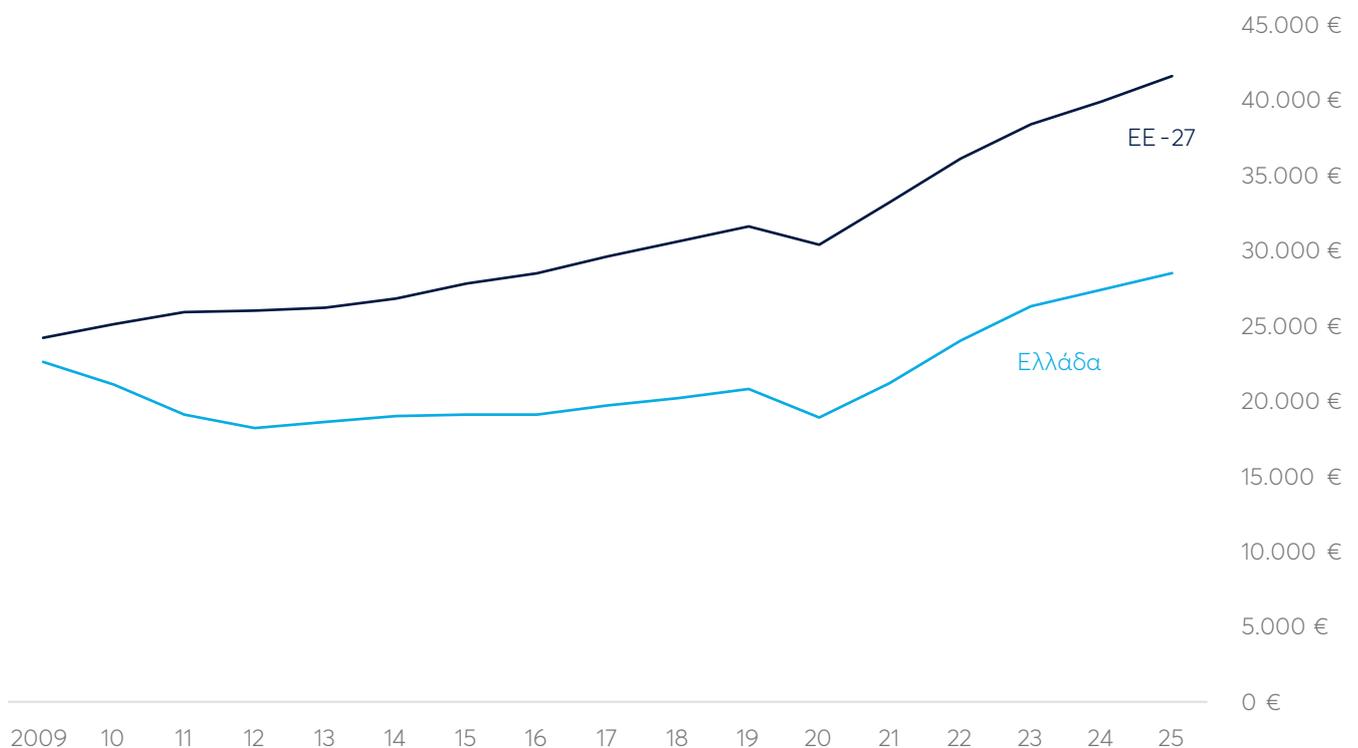
Η παρούσα ανάλυση αποτυπώνει την εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (PPS) για την Ελλάδα, την ΕΕ-27, και τις χώρες που πέρασαν κρίση (Ισπανία, Ιταλία, Ιρλανδία, Κύπρο, Πορτογαλία), για την περίοδο 2009–2025. Αξιολογούνται δύο δείκτες: το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε PPS, που εξαλείφει την επίδραση του κόστους διαβίωσης μεταξύ χωρών επιτρέποντας συγκρίσεις σε

πραγματικούς όρους, και ο δείκτης της σχέσης με τον μέσο όρο της ΕΕ (ΕΕ=100), που αποτυπώνει τη σχετική θέση κάθε χώρας.

Η Ελλάδα και η ΕΕ από το 2009 μέχρι 2025: ανάπτυξη με 2 ταχύτητες

Όπως φαίνεται στο Γράφημα 1, από την έναρξη της κρίσης έως σήμερα η ελληνική οικονομία πέρασε από τις ακόλουθες περιόδους: αρχική δραματική συρρίκνωση (2009-2012), σταθεροποίηση και ήπια ανάκαμψη (2012-2019), σημαντική κάμψη επί πανδημίας (2020) και σημαντική ανάκαμψη από το 2020 και μετά. Ωστόσο, την ίδια περίοδο οι περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αύξαναν το πραγματικό τους εισόδημα, με αποτέλεσμα η ψαλίδα να ανοίγει και να παρατηρείται σημαντική υστέρηση από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Γράφημα 1. Πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα, Ελλάδα και ΕΕ, 2009-2025

Πηγή: Eurostat (prc_ppp_conv, prc_ppp_ind_1). Ίδιοι υπολογισμοί.

Το Γράφημα 2 αποτυπώνει την ετήσια και τη σωρευτική μεταβολή του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος σε όρους αγοραστικής δύναμης για την Ελλάδα και την ΕΕ-27 την περίοδο 2009–2025, αναδεικνύοντας τρεις διακριτές φάσεις: τη βαθιά απόκλιση της περιόδου της κρίσης, τη συνέχιση της απόκλισης κατά την περίοδο 2012–2019, που οφείλεται στην υψηλότερη ανάπτυξη της ΕΕ-27 σε σχέση με της Ελλάδας, και τέλος τη σταδιακή σύγκλιση των τελευταίων ετών.

Κατά την περίοδο 2010–2012, η Ελλάδα κατέγραψε έντονη αρνητική μεταβολή, με το κατά κεφαλήν εισόδημα να μειώνεται σωρευτικά πάνω από 20%, ενώ την ίδια περίοδο η ΕΕ-27 παρουσίαζε θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης. Η απόκλιση αυτή παγιώθηκε έως και το 2016, όταν η ελληνική οικονομία παρέμεινε ουσιαστικά στάσιμη, σε αντίθεση με την ΕΕ που διατήρησε σταθερή αναπτυξιακή πορεία.

Την περίοδο 2017–2019 καταγράφηκε μια φάση ήπιας ανάκαμψης για την Ελλάδα, με θετικούς αλλά χαμηλότερους από την ΕΕ ρυθμούς. Ωστόσο, το σοκ της πανδημίας το 2020 οδήγησε σε νέα έντονη ύφεση, σημαντικά βαθύτερη στην Ελλάδα (-9,13%)

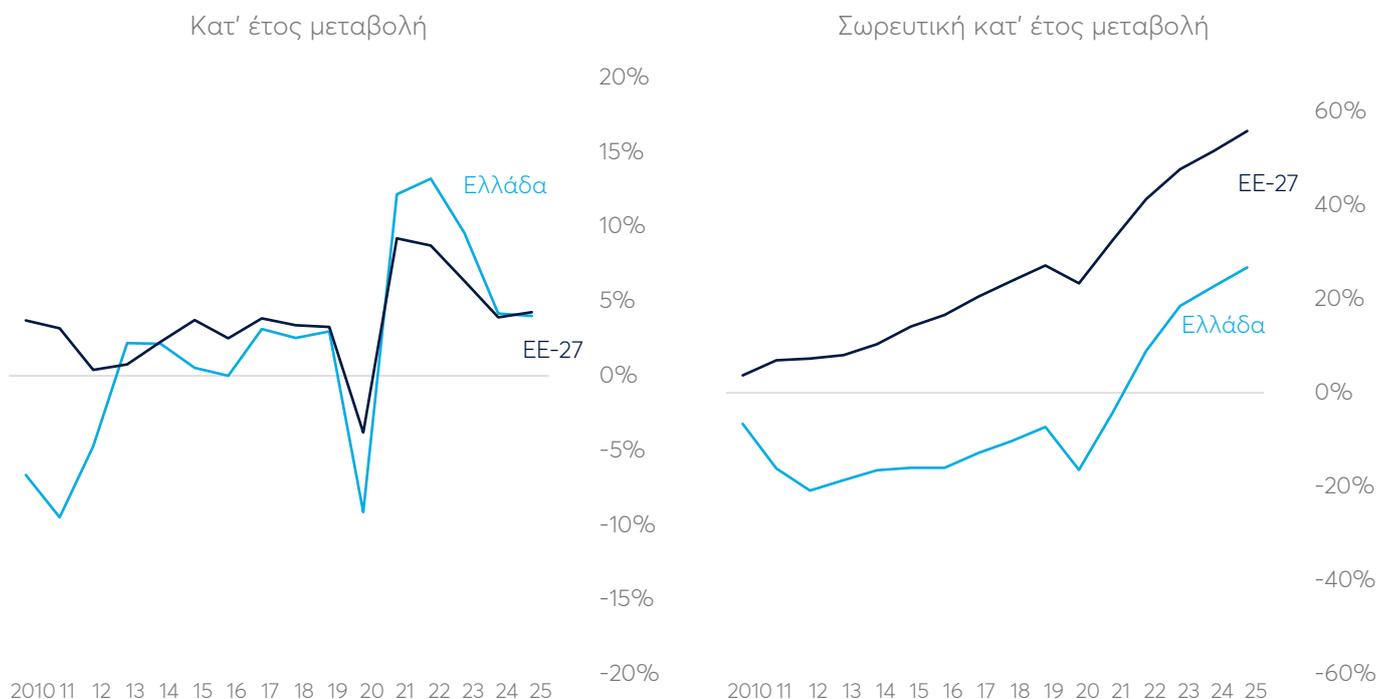
απ' ό,τι στην ΕΕ (-3,80%), διευρύνοντας εκ νέου το χάσμα.

Από το 2021 και μετά παρατηρείται ισχυρή ανάκαμψη, με την Ελλάδα να καταγράφει υψηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ιδιαίτερα την περίοδο 2021–2023. Παρά τη δυναμική αυτή, η προηγούμενη μεγάλη απώλεια εισοδήματος συνεπάγεται ότι η σύγκλιση είναι μόνο μερική.

Η σωρευτική εικόνα είναι ενδεικτική: έως το 2021 η Ελλάδα παρέμενε σημαντικά κάτω από τα επίπεδα του 2009, ενώ η ΕΕ είχε ήδη σημειώσει σημαντική αύξηση. Η Ελλάδα χρειάστηκε 13 χρόνια για να επανέλθει το 2022 στα επίπεδα εισοδήματος του 2009, ενώ κατά την ίδια περίοδο (2009–2022) το μέσο εισόδημα στην ΕΕ-27 αυξήθηκε σχεδόν 50%. Συνεπώς, παρά την ισχυρή μεταπανδημική ανάκαμψη, το χάσμα με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο παραμένει σημαντικό.

Συνολικά, η ελληνική οικονομία υπέστη βαθύτερη και πιο παρατεταμένη κρίση από οποιαδήποτε άλλη οικονομία της ΕΕ, και η πρόσφατη ανάκαμψη δεν αρκεί για ουσιαστική σύγκλιση.

Γράφημα 2. Κατ' έτος μεταβολή του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος, Ελλάδα και ΕΕ, 2009-2025

Πηγή: Eurostat (prc_ppp_conv, prc_ppp_ind_1). Ίδιοι υπολογισμοί.

Η Ελλάδα και η ΕΕ το 2025: σημαντική απόκλιση του εισοδήματος σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ

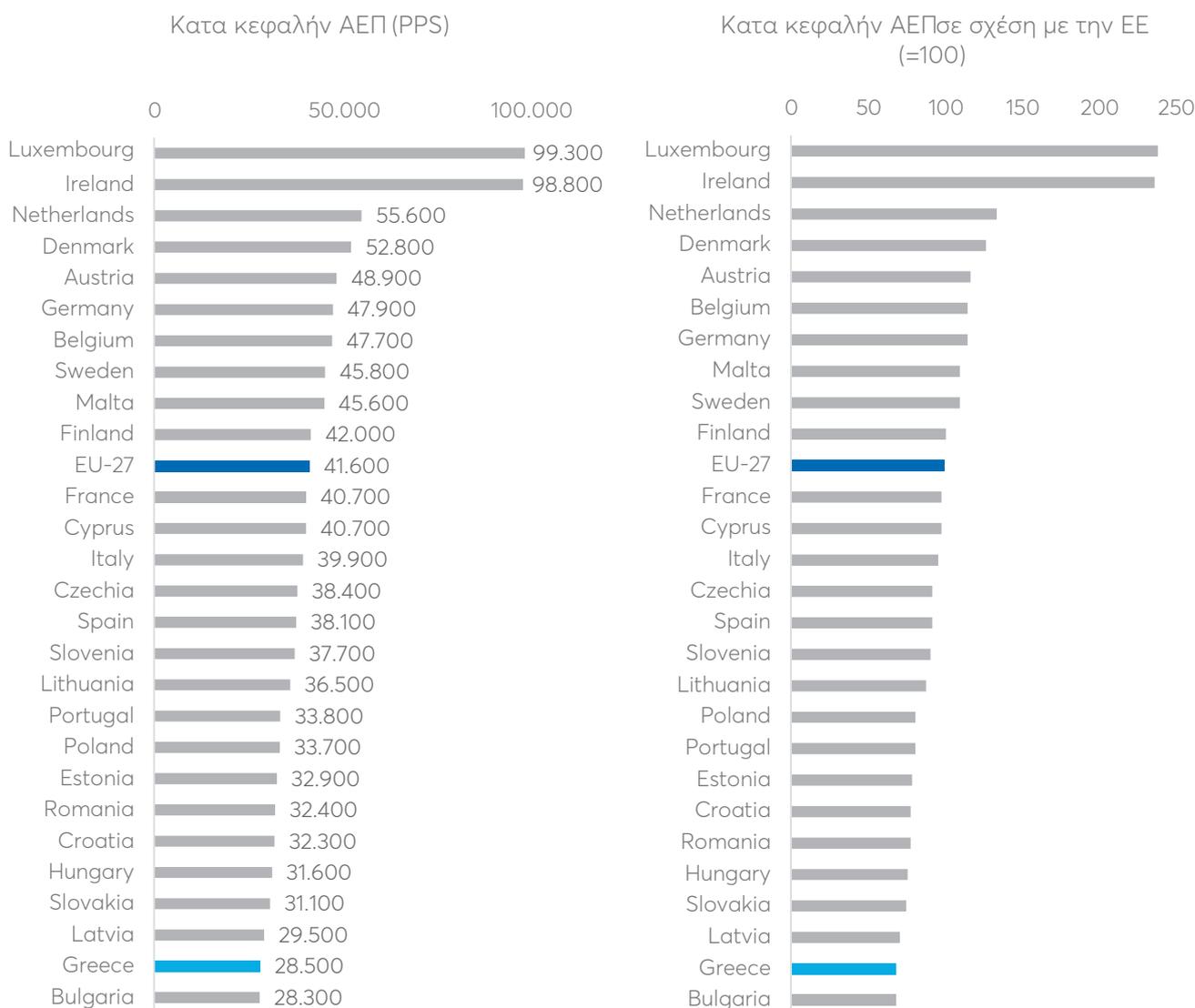
Το Γράφημα 3 παρουσιάζει το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα (σε όρους αγοραστικής δύναμης) για το σύνολο των κρατών-μελών της ΕΕ-27 το 2025, τόσο σε απόλυτες τιμές όσο και σε σχέση με τον μέσο όρο της Ένωσης (ΕΕ=100).

Για το 2025, τα στοιχεία δείχνουν ότι η Ελλάδα, με επίπεδο περίπου 28.500 PPS και δείκτη σημαντικά χαμηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου, κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις της ΕΕ, λίγο πάνω από τη Βουλγαρία. Η επίδοση αυτή υποδηλώνει ότι το κατά κεφαλήν εισόδημα της χώρας αντιστοιχεί περίπου στα δύο τρίτα του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Ιδιαίτερα ενδεικτική είναι η απόσταση που χωρίζει την Ελλάδα από χώρες που στο παρελθόν βρίσκονταν σε χαμηλότερο επίπεδο εισοδήματος. Χώρες όπως η Λιθουανία, η Πολωνία και η Εσθονία έχουν πλέον ξεπεράσει αισθητά την Ελλάδα, ενώ παράλληλα οικονομίες όπως η Ισπανία, η Τσεχία και η Σλοβενία κινούνται κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο, αποτυπώνοντας μια σαφή τάση σύγκλισης.

Στον αντίποδα, χώρες του ευρωπαϊκού πυρήνα, όπως η Ολλανδία, η Δανία, η Αυστρία, και η Γερμανία, καταγράφουν εξαιρετικά υψηλά επίπεδα κατά κεφαλήν εισοδήματος, υπερβαίνοντας κατά πολύ τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, γεγονός που αναδεικνύει τις έντονες ανισότητες εντός της Ένωσης, ενώ το Λουξεμβούργο και η Ιρλανδία αποτελούν ειδικές περιπτώσεις προσελκύνοντας πολλές πολυεθνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ΕΕ.

Γράφημα 3. Πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα σε σχέση με την ΕΕ (=100), 2025

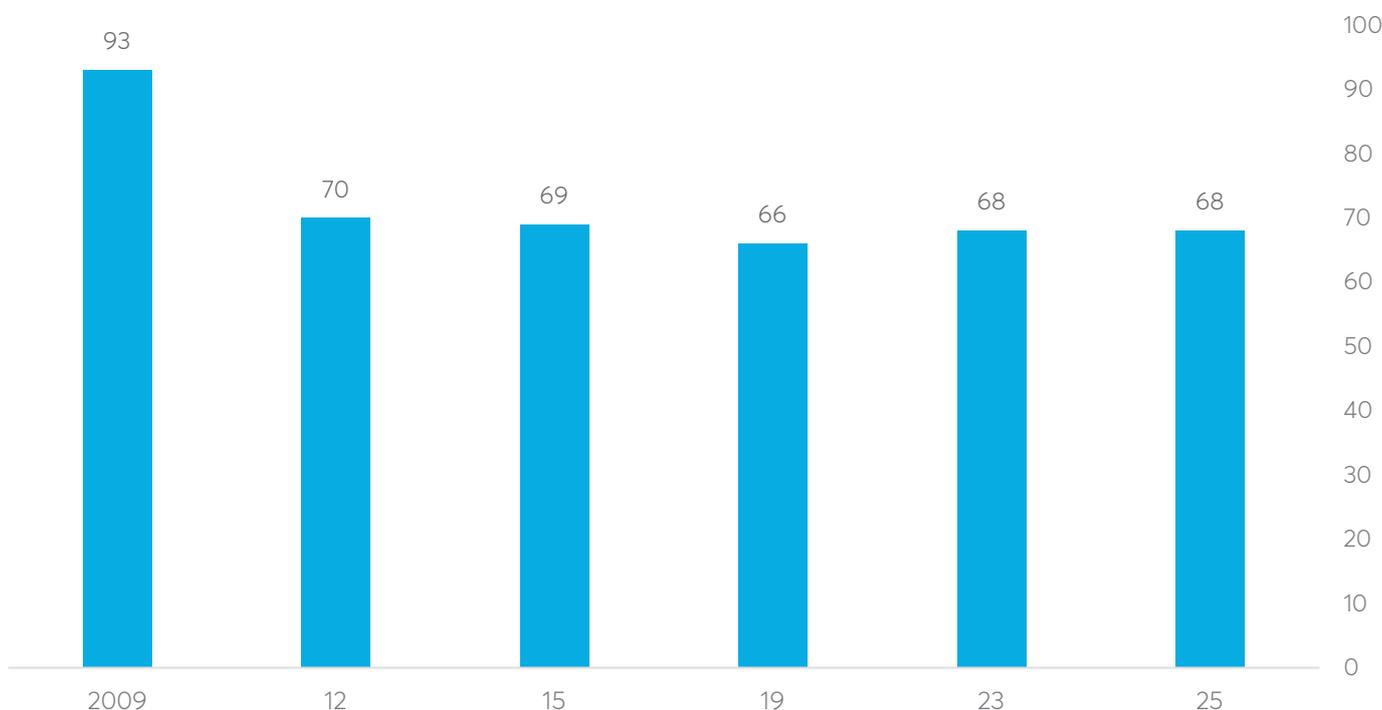

Πηγή: Eurostat (prc_ppp_ind_1). Ίδιοι υπολογισμοί.

Το γεγονός πως η Ελλάδα βρίσκεται το 2025 στην προτελευταία θέση οφείλεται στην δραματική απόκλιση από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο την περίοδο

2009-2012, την περαιτέρω μικρή απόκλιση κατά την περίοδο 2012-2019 και την ήπια σύγκλιση την περίοδο 2019-2023 (Γράφημα 4).

Γράφημα 4. Πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα σε σχέση με την ΕΕ (=100)

Πηγή: Eurostat (prc_ppp_ind_1). Ίδιοι υπολογισμοί.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα πού βρίσκεται το σημερινό εισόδημα των Ελλήνων πολιτών και πώς αυτό έχει εξελιχθεί, στην ανάλυσή μας επιχειρούμε μία σύγκριση των χωρών που γνώρισαν κρίση: Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Ιρλανδία, Κύπρος, και Πορτογαλία.

Πώς συγκρίνεται η Ελλάδα με την ΕΕ-27 και τις άλλες χώρες κρίσης

Το Γράφημα 5 αποτυπώνει την εξέλιξη του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ (ΕΕ=100), για τις χώρες της κρίσης την περίοδο 2009-2025, αναδεικνύοντας διαφορετικές ταχύτητες προσαρμογής και σύγκλισης. Στο αριστερό γράφημα παρουσιάζονται τα στοιχεία για Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, και Πορτογαλία, ενώ στο δεξί τα στοιχεία για την Ιρλανδία. Ο διαχωρισμός αυτός οφείλεται στο γεγονός ότι η Ιρλανδία εμφανίζει σημαντικά υψηλότερο πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα και η παρουσίασή της σε ενιαίο γράφημα με τις υπόλοιπες χώρες δεν θα επέτρεπε

την μεταξύ τους σύγκριση.

Η Ιρλανδία είναι η μόνη χώρα που πέρασε κρίση χωρίς να αποκλίνει από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αντιθέτως βλέπουμε τη σχέση του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματός της με την ΕΕ-27 να αυξάνεται από το 129 το 2009 σε 237 το 2025, σημειώνοντας αύξηση 108 μονάδων.

Ακολουθεί η Πορτογαλία, η οποία έχει επανέλθει σχεδόν πλήρως στο επίπεδο σύγκλισης με την ΕΕ-27 στο οποίο βρισκόταν το 2009, έχοντας μάλιστα καταγράψει μέγιστη απόκλιση μόλις 8 μονάδων κατά την περίοδο της κρίσης.

Η Κύπρος και η Ισπανία εξακολουθούν να παρουσιάζουν 8 μονάδες μεγαλύτερη απόκλιση από την ΕΕ-27 σε σχέση με το 2009, έχοντας καταγράψει μέγιστη απόκλιση 26 και 17 μονάδων αντίστοιχα. Η πτώση στην Κύπρο ήταν πιο βαθιά και απότομη απ' ό,τι στην Ισπανία, αλλά και η ανάκαμψη ήταν αντίστοιχα γρηγορότερη.

Η Ιταλία δεν χρειάστηκε πρόγραμμα διάσωσης

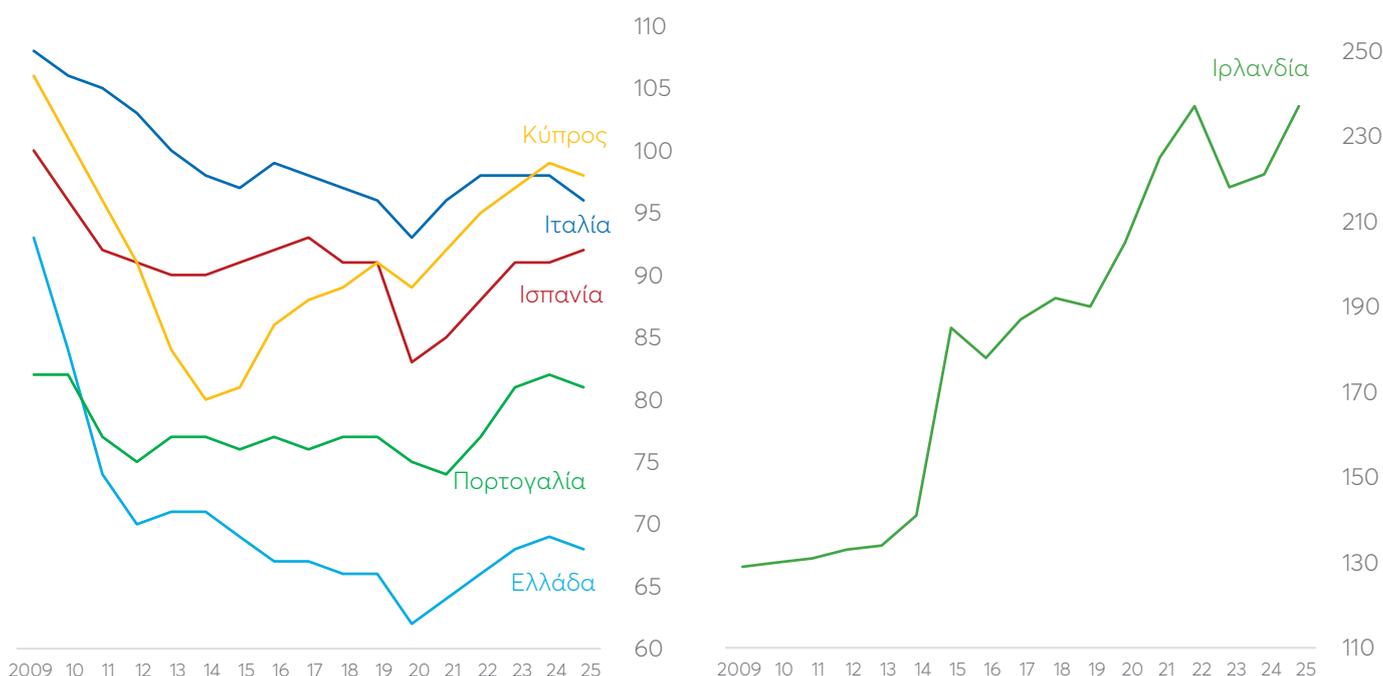
ούτε έλαβε ευρωπαϊκή βοήθεια, αλλά επηρεάστηκε από την κρίση με αποτέλεσμα να παρουσιάζει 12 μονάδες μεγαλύτερη απόκλιση από την ΕΕ-27 σε σχέση με το 2009 και η τάση της να εξακολουθεί να φαίνεται πτωτική.

Τέλος, η Ελλάδα κατέγραψε τη χαμηλότερη επίδοση σε όλη την περίοδο, με σημαντική απόκλιση από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Μετά από μια συνεχή πτώση έως το 2020, όταν και έφτασε στο χαμηλότε-

ρο σημείο της, ακολούθησε μια ήπια ανάκαμψη τα επόμενα χρόνια. Ωστόσο, το 2025 εξακολουθεί να παρουσιάζει 25 μονάδες μεγαλύτερη απόκλιση από την ΕΕ-27 σε σχέση με το 2009.

Συνολικά, ενώ οι περισσότερες χώρες κρίσης κατόρθωσαν να ανακτήσουν σημαντικό μέρος των απωλειών τους, η Ελλάδα παραμένει σε καθεστώς διαρθρωτικής υστέρησης, με την απόκλιση από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο να παραμένει έντονη.

Γράφημα 5. Πραγματικό κεφαλήν εισόδημα, σε σχέση με την ΕΕ (=100) για τις χώρες της κρίσης, 2014-2025

Πηγή: Eurostat (prc_ppp_ind_1). Ίδιοι υπολογισμοί.

Το Γράφημα 6 παρουσιάζει την ποσοστιαία μεταβολή του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος στις χώρες που επλήγησαν από την οικονομική κρίση, διαχωρίζοντας την περίοδο 2009–2025 σε επιμέρους φάσεις, ώστε να αναδειχθούν οι διαφοροποιήσεις στη δυναμική ανάκαμψης. Δεν παρουσιάζονται τα στοιχεία της Ιρλανδίας, γιατί όπως ήδη είδαμε η κρίση την άφησε αλώβητη.

Κατά την πρώτη περίοδο (2009–2012), η Ελλάδα κατέγραψε τη βαθύτερη ύφεση μεταξύ των εξεταζόμενων χωρών, με έντονη συρρίκνωση του εισοδήματος. Αντίστοιχα, η Κύπρος και η Ισπανία παρουσίασαν επίσης αρνητικές μεταβολές, αν και σε μικρότερη ένταση, ενώ η Πορτογαλία κινήθηκε οριακά πτωτικά. Αντίθετα, η Ιταλία και η ΕΕ-27 στο σύνολο

της κατέγραψαν θετικούς ρυθμούς, γεγονός που αναδεικνύει την ασύμμετρη επίδραση της κρίσης.

Την περίοδο 2012–2015, η εικόνα διαφοροποιήθηκε. Η Κύπρος συνέχισε να καταγράφει σημαντική πτώση, ενώ η Ιταλία παρέμεινε σχεδόν στάσιμη. Αντίθετα, η Ελλάδα πέρασε σε φάση ανάκαμψης, καταγράφοντας θετική μεταβολή, ενώ η Πορτογαλία και η Ισπανία εμφάνισαν ισχυρότερους ρυθμούς μεγέθυνσης, υπερβαίνοντας και τον μέσο όρο της ΕΕ.

Κατά την περίοδο 2015–2019, όλες οι χώρες κινήθηκαν σε θετικό έδαφος, με την ανάκαμψη να γενικεύεται. Ιδιαίτερα έντονη ήταν η αύξηση στην Κύπρο, ενώ και η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ιταλία κατέγραψαν σημαντικές βελτιώσεις. Η Ελλάδα

παρουσίασε θετική αλλά πιο μικρή άνοδο, παραμένοντας πίσω σε σχέση με τις υπόλοιπες οικονομίες.

Η περίοδος 2019–2023 χαρακτηρίστηκε από την επίδραση της πανδημίας και τη μετέπειτα ανάκαμψη. Παρά το αρχικό σοκ, όλες οι χώρες κατέγραψαν ισχυρή συνολική αύξηση, με την Κύπρο και την Πορτογαλία να εμφανίζουν τις υψηλότερες επιδόσεις. Η Ελλάδα κινήθηκε επίσης σε υψηλούς ρυθμούς, συγκλίνοντας εν μέρει με τις υπόλοιπες χώρες, χωρίς φυσικά να καλύπτει πλήρως το προηγούμενο χάσμα.

Τέλος, κατά την περίοδο 2023–2025, η ανάπτυξη συνεχίστηκε για όλες τις χώρες, αλλά με πιο ήπιους ρυθμούς. Η Ισπανία κατέγραψε την υψηλότερη μεταβολή, ενώ η Πορτογαλία, η Κύπρος και η Ελλάδα κινήθηκαν σε παρόμοια επίπεδα. Η Ιταλία παρέμεινε σε χαμηλότερους ρυθμούς, ενώ η ΕΕ συνολικά διατήρησε μια σταθερή αλλά συγκρατημένη δυναμική.

Η ανάλυση ανά περίοδο αναδεικνύει ότι η Ελλάδα κατέγραψε τη μεγαλύτερη αρχική επιδείνωση και την πιο αργή διαδικασία σύγκλισης μεταξύ των εξεταζόμενων χωρών.

Γράφημα 6. Ποσοστιαία μεταβολή του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος για τις χώρες που βρέθηκαν σε οικονομική κρίση, ανά περίοδο: 2009-2025

Πηγή: Eurostat (prc_rpp_ind_1). Ίδιοι υπολογισμοί.

Οι τρεις τάσεις: από την κρίση στη σύγκλιση

Στο Γράφημα 7 παρουσιάζεται το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα για Ελλάδα και ΕΕ, το οποίο μπορεί να διακριθεί σε τρεις επιμέρους τάσεις που εξηγούν τη σημερινή εικόνα.

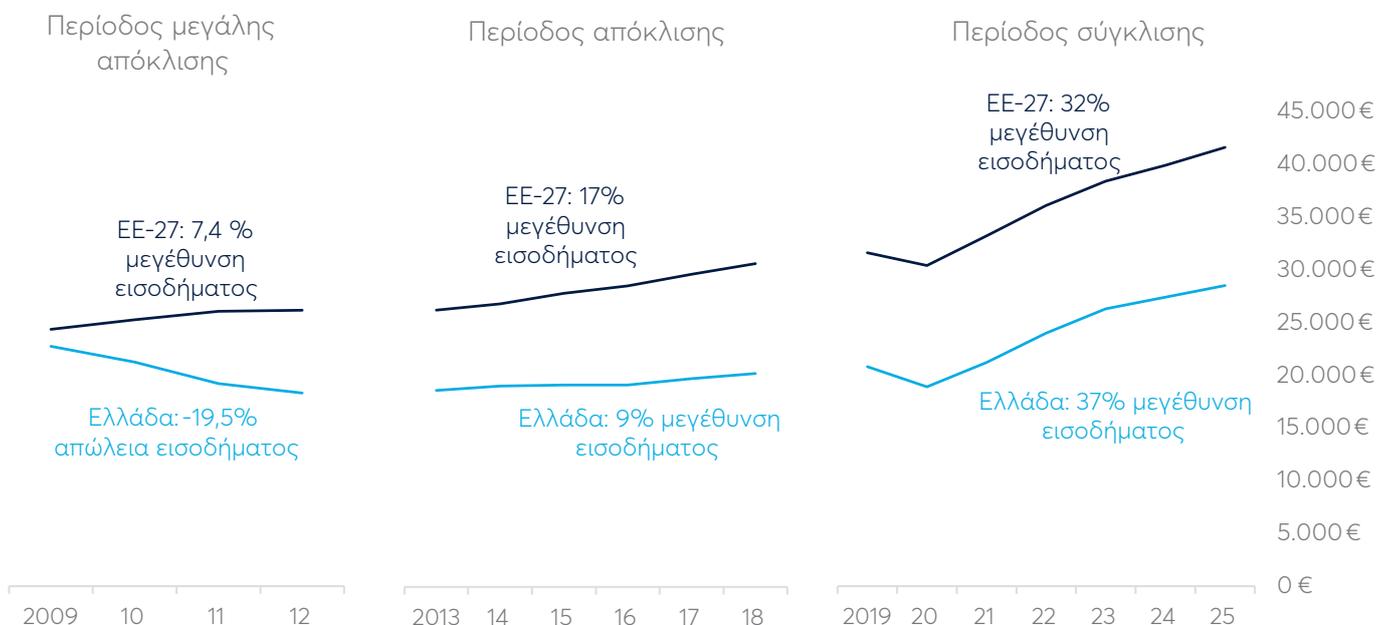
Η πρώτη τάση (2009-2012), είναι η περίοδος της σημαντικής απόκλισης της Ελλάδας από την μέση ευρωπαϊκή χώρα, με το ελληνικό εισόδημα να συρρικνώνεται κατά 19,5% και το μέσο εισόδημα της ΕΕ να αυξάνεται κατά 7,4% (απόσταση 26,7 ποσοστιαίων μονάδων).

Η δεύτερη τάση (2013-2018), είναι η περίοδος μίας

απόκλισης που επιμένει, καθώς και η Ελλάδα αλλά και η μέση ευρωπαϊκή χώρα αυξάνουν το πραγματικό εισόδημά τους, αλλά με διαφορετικό ρυθμό. Το ελληνικό εισόδημα αυξήθηκε κατά 9%, ενώ το μέσο εισόδημα της ΕΕ αυξήθηκε κατά 17% (απόσταση 8 ποσοστιαίων μονάδων).

Η τρίτη τάση (2019-2025) είναι η περίοδος ήπιας σύγκλισης: η Ελλάδα αυξάνει το εισόδημά της κατά 37%, έναντι 32% της ΕΕ — 5 ποσοστιαίες μονάδες περισσότερο. Ωστόσο, αυτή η σύγκλιση δεν αρκεί για να αντιστρέψει την απόκλιση των δύο προηγούμενων περιόδων: σε απόλυτους όρους η ΕΕ εμφανίζει υψηλότερη ετήσια αύξηση, ενώ η Ελλάδα μεγαλώνει ταχύτερα μόνο αναλογικά ως προς το αρχικό της επίπεδο.

Γράφημα 7. Πραγματικό κεφαλήν εισόδημα, Ελλάδα και ΕΕ: οι τρεις τάσεις

Πηγή: Eurostat (prc_ppp_ind_1). Ίδιοι υπολογισμοί.

Το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Ο ταχύτερος ρυθμός ανάπτυξης της περιόδου 2019-2025 συνδέεται εν μέρει με την εισροή κεφαλαίων από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ). Η Ελλάδα ανήκει στους μεγαλύτε-

ρους αποδέκτες επιχορηγήσεων τόσο ως ποσοστό του ΑΕΠ όσο και σε όρους ανά κάτοικο — περίπου €1.666, σημαντικά πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (2,4% του ΑΕΠ).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΕ¹ η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους βασικούς αποδέκτες πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, με συνολι-

1 [Recovery and Resilience Scoreboard. Directorate-General for Economic and Financial Affairs, and the Secretariat-General/SG-Recover, country overview.](#)

κή κατανομή €18,22 δισ. σε επιχορηγήσεις και €17,73 δισ. σε δάνεια, ποσό που αντιστοιχεί περίπου στο 15,96% του ΑΕΠ της. Μέχρι σήμερα έχουν εκταμιευθεί περίπου €12,04 δισ. σε επιχορηγήσεις και €11,4 δισ. σε δάνεια, δηλαδή περίπου το 66% των εγκριμένων επιχορηγήσεων και το 64% των δανείων. Με βάση την αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, περίπου το 47% των οροσήμων και στόχων έχει ήδη εκπληρωθεί, ενώ το υπόλοιπο βρίσκεται σε διαδικασία υλοποίησης. Οι πόροι κατευθύνονται κυρίως σε επενδύσεις που ενισχύουν την οικονομική ανθεκτικότητα και τον μετασχηματισμό της οικονομίας, με έμφαση στην πράσινη μετάβαση και την ενεργειακή αναβάθμιση, τον ψηφιακό μετασχηματισμό της δημόσιας διοίκησης και των επιχειρήσεων, καθώς και στην απασχόληση και τις δεξιότητες. Παράλληλα, σημαντικό μέρος των δαπανών αφορά υποδομές, κοινωνικές πολιτικές και υγεία, ενώ οι μεταρρυθμίσεις επικεντρώνονται στη βελτίωση της λειτουργίας του κράτους και της αγοράς εργασίας. Συνολικά, το ελληνικό σχέδιο συνδυάζει επενδύσεις και διαρθρωτικές αλλαγές, με στόχο την επιτάχυνση της ανάπτυξης και τη σύγκλιση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Ελλάδα και Βουλγαρία: η σύγκλιση

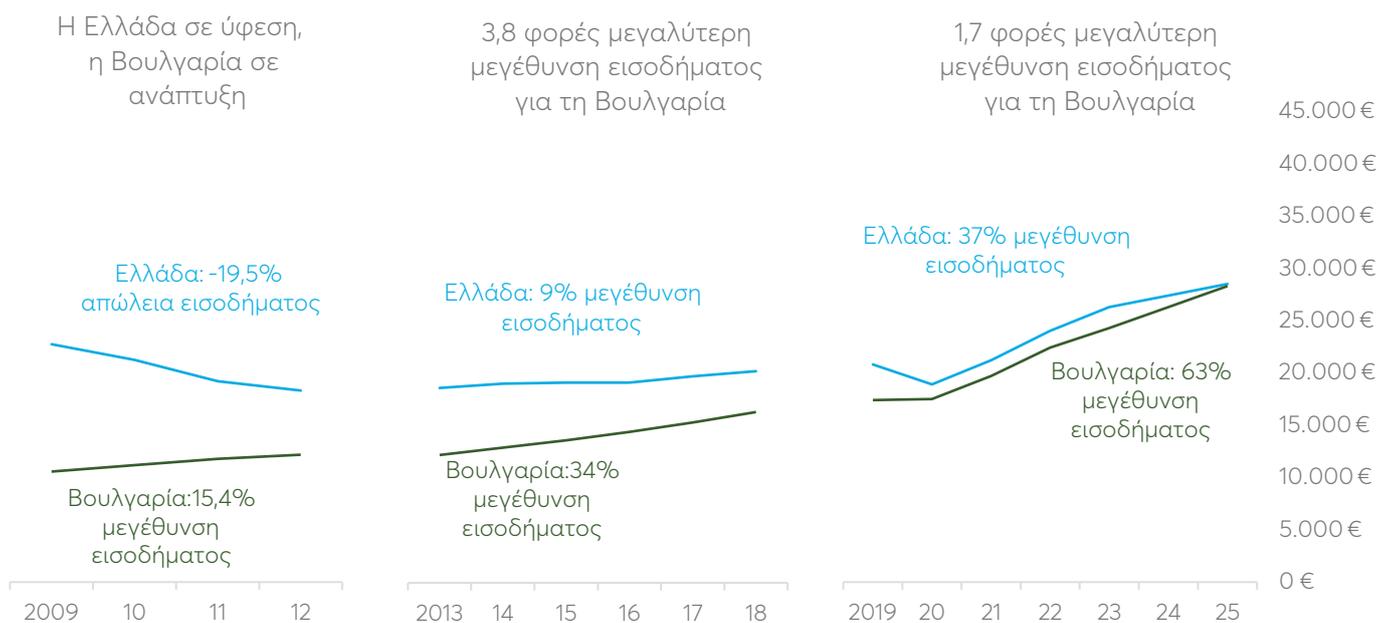
Η σύγκλιση της Βουλγαρίας, η οποία αποτελεί

ένα από τα πιο εντυπωσιακά χαρακτηριστικά των σχετικών δεδομένων της Eurostat, βασίζεται σε μακροχρόνια τάση συνεπούς μεγέθυνσης. Όπως φαίνεται στο Γράφημα 8, η πρώτη περίοδος (2009–2012) είναι η περίοδος έντονης σύγκλισης της Βουλγαρίας με την Ελλάδα, καθώς ακολουθούν αντίστροφες πορείες. Το ελληνικό εισόδημα συρρικνώνεται κατά 19,5%, ενώ το βουλγαρικό αυξάνεται κατά 15,4%, με αποτέλεσμα η αντίθετη πορεία των δύο χωρών να οδηγεί σε σημαντική μείωση της μεταξύ τους απόστασης υπέρ της Βουλγαρίας.

Η δεύτερη τάση (2013–2018) είναι η περίοδος επιταχυνόμενης σύγκλισης, καθώς και οι δύο χώρες επανέρχονται σε θετικούς ρυθμούς, αλλά με πολύ διαφορετικό ρυθμό. Το ελληνικό εισόδημα αυξάνεται κατά 9%, ενώ το βουλγαρικό κατά 34%, δηλαδή περίπου 25 ποσοστιαίες μονάδες περισσότερο (περίπου 3,8 φορές ταχύτερη αύξηση). Η περίοδος αυτή ενισχύει σημαντικά τη σύγκλιση της Βουλγαρίας με το ελληνικό εισόδημα.

Η τρίτη τάση (2019–2025) είναι η περίοδος συνέχισης της σύγκλισης, με τη Βουλγαρία να διατηρεί υψηλότερο ρυθμό αύξησης από την Ελλάδα. Το ελληνικό εισόδημα αυξάνεται κατά 37%, ενώ το βουλγαρικό κατά 63%, δηλαδή περίπου 26 ποσοστιαίες μονάδες περισσότερο (περίπου 1,7 φορές ταχύτερη αύξηση).

Γράφημα 8. Πραγματικό κεφαλήν εισόδημα, Ελλάδα και Βουλγαρία: η σύγκλιση

Πηγή: Eurostat (prc_ppp_ind_1). Ίδιοι υπολογισμοί.

Η σύγκλιση της Βουλγαρίας με την Ελλάδα αντανακλά τη συνεπή μεγέθυνσή της και στις τρεις φάσεις: αρχικά από την κατάρρευση του ελληνικού εισοδήματος, και στη συνέχεια από τους συστηματικά ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης σε κάθε περίοδο ανάκαμψης.

Συμπεράσματα

Συνολικά, η ανάλυση των στοιχείων για την περίοδο 2009–2025 αναδεικνύει μια σταθερή και διαχρονική απόκλιση της ελληνικής οικονομίας από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, παρά τις επιμέρους φάσεις ανάκαμψης. Η κρίση οδήγησε σε μια βαθιά και παρατεταμένη μείωση του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος στην Ελλάδα, πολύ εντονότερη

από ό,τι στην ΕΕ, δημιουργώντας ένα σημαντικό χάσμα που δεν έχει ακόμη καλυφθεί.

Η ελληνική οικονομία, παρά τη βελτίωση των τελευταίων ετών, κατόρθωσε να υπερβεί σε απόλυτους όρους τα επίπεδα του 2009, αλλά δεν κατάφερε να συγκλίνει με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η επίμονη αυτή υστέρηση συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας και ιδίως με το έλλειμμα παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας την περίοδο της κρίσης. Ο ρυθμός αύξησης των τελευταίων ετών είναι ενθαρρυντικός, αλλά για να μειωθεί ουσιαστικά η απόστασή της από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, η Ελλάδα χρειάζεται συνεπή και μακροχρόνια ανάπτυξη ταχύτερη από εκείνη της ΕΕ.

Το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών είναι η κύρια ανεξάρτητη, μη κρατική, μη κομματική φιλελεύθερη δεξαμενή σκέψης στην Ελλάδα. Έχει τη νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας και έδρα την Αθήνα. Το όραμά μας είναι μια Ελλάδα πρότυπο οικονομικής και κοινωνικής ελευθερίας που παρέχει στους πολίτες της τη δυνατότητα να δημιουργήσουν και να επιδιώξουν τα όνειρα και τις φιλοδοξίες τους. Ο σκοπός του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών είναι να αυξήσει την επιρροή των φιλελεύθερων προτάσεων και ιδεών στον δημόσιο διάλογο και την πολιτική. Το έργο του περιλαμβάνει ερευνητικά προγράμματα, εκδόσεις και εκδηλώσεις που έχουν ως επίκεντρο την αύξηση της ατομικής ελευθερίας για κάθε πολίτη.

Οι απόψεις που δημοσιεύονται στο κείμενο εκφράζουν τους συντάκτες του και όχι απαραίτητα τον οργανισμό.

ΚΕΝΤΡΟ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Τζωρτζ 5, 10682, Αθήνα

T: +30 210 5238373

www.kefim.org

info@kefim.org

[facebook.com/kefim.org](https://www.facebook.com/kefim.org)

x.com/kefim_org

[gr.linkedin.com/company/centerforliberalstudies](https://www.linkedin.com/company/centerforliberalstudies)

[youtube.com/kefim](https://www.youtube.com/kefim)